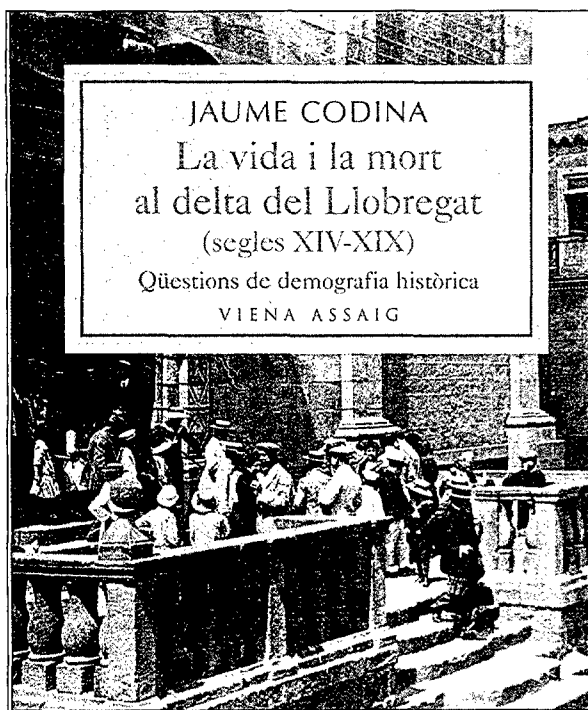

Jaume Codina

LA VIDA I LA MORT AL DELTA DEL LLOBREGAT (Segles XIV-XIX) Qüestions de demografia històrica

Barcelona: Viena Assaig, 2002, 308 pàgines

CARLES MILLÀS I CASTELLVÍ

La vida i la mort al delta del Llobregat (segles XIV-XIX). Qüestions de demografia històrica és un aplec de divuit treballs on es recullen algunes de les recerques en demografia històrica realitzades per Jaume Codina. D'aquests divuit articles en què s'estructura l'obra la meitat són escrits que ja han estat publicats, totalment o parcialment; l'altra meitat són treballs inèdits.

Quant als articles ja difosos, diferenciem: dues correccions —“La vida a l'encant” [p. 101-133] i “El gir de 1750 (I). Causes de la revolució demogràfica a Sant Boi de Llobregat” [p. 269-279]—; un resum d'una primera redacció molt més àmplia —“La durada del primer matrimoni (1248-1828)” [p. 57-68]—; dues ampliacions —“1348. La Pesta Negra al delta del Llobregat” [p. 19-25] i “Les cases es van omplint [p. 251-268]; i, finalment, “Besavis i besnéts. La durada de la vida individual als temps preindustrials” [p. 33-47], “El temps dels albat. Contagi i mortalitat al Baix Llobregat (1450-1875)” [p. 69-89], “Els aliments” [p.

185-202] i “El procés de pauperització” [p. 215-253] són reproduccions de redaccions anteriors.¹

Però, què podem dir dels nous treballs de Jaume Codina? “El drap de mortalla” [p. 27-32] fa referència a la longitud dels draps de lli amb què eren coberts cadàvers abans de ser enterrats i que pot ser una bona “pista per calcular l'estatura” de les persones, alhora que demostra que “quan s'acaba el costum d'amortallar els cadàvers i comença el d'enterrar-los amb llurs vestits, s'acaba una etapa transcendent de la humanitat en què la roba deixa de ser el bé més preuat després dels aliments”.

“«Alia non». Sobre el poder de la dona a la Baixa Edat Mitjana” [p. 49-55], fonamentat en els 1.198 testaments dels segles XIV i XV que es conserven a l'Arxiu Parroquial de Sant Boi de Llobregat, forma part d'un nou projecte de l'autor en curs d'elaboració —Els testaments de Sant Boi (segles XIV-XV)— i destaca el paper i el poder de la dona ja que “la testadora fa ajupir el marit consort: ha de ser cast, no s'ha de tornar a casar...”.

Mitjançant l'ús de la reconstrucció de famílies, Jaume Codina ens presenta dos treballs que demostren la importància d'aquest mètode: “Una família vitalista: els Colom de Sant Boi de Llobregat, 1541-1766” [p. 91-99] i “Defuncions en menys d'un mes en una mateixa llar: Sant Boi de Llobregat, segles XV-XIX” [p. 135-160]. El primer d'aquests articles és un estudi que destaca “el cas insòlit d'una família [...] que generació rera generació van tenir molts més fills arribats a adults que no pas morts albat”. En el segon s'analitza amb detall els centenars de casos que li permeten demostrar que la infecció era el factor principal de les malalties que causaven la mort.

“Sis variables” [p. 161-183] vol examinar el nombre de cases afectades per la mortalitat durant un any en curs i calcular-ne el percentatge, atès que hom disposa del nombre de defuncions anuals, de la població total, de la quantitat de cases i llur coeficient —nombre

Ressenyes

d'habitants per llar—, amb el buidatge de 1.412 inventaris post mortem de Sant Boi de Llobregat —amb un volum de 88.706 objectes recollits—.

“Mig segle de brutícia?” [p. 203-214] incideix en la vida material fent èmfasi en el fet que la quasi total manca d'higiene és la “causa de bona part de la propagació de les epidèmies” que assolaren la zona del delta del Llobregat entre 1358 i 1844. L'interrogant és “la mostra d'incrèdilitat” perquè “l'adjectiu brut només figura entre els anys 1587 i 1637 en catorze ocasions”.

Ressenyes

Els articles “El gir de 1750 (II)” [p. 279-286] i “El gir de 1750 (III)” [p. 287-294] —juntament amb la comunicació “El gir de 1750 (I). Causes de la revolució demogràfica a Sant Boi de Llobregat” presentada en el Segon Congrés d'Història Moderna de Catalunya, Barcelona, 1988— formen part d'un treball “relatiu a l'experiència pilot d'una vila catalana —Sant Boi de Llobregat— en el transcurs de l'anomenada revolució demogràfica”. En el primer d'aquests dos treballs l'instrument d'estudi són les llibretes de compliment pasqual; mentre que en el segon ho són la taxa de mortalitat per contagi familiar i la taxa bruta de mortalitat. Aquestes eines emprades li serveixen per afirmar que “el gir de 1750 va ser d'una intensitat tal que va trasbalsar i acabar l'antic règim demogràfic, alhora que n'inaugurava —és a dir, en començava— un de nou, en el qual estem sumats des d'aleshores”.

El darrer escrit, “«Divertimento»” [p. 295-308], torna a aprofundir en la vida material mitjançant l'anàlisi de 1.400 inventaris santboians i demostra la millora gradual de les condicions de vida i el retrocés de la mortalitat infantil de les famílies estudiades.

En definitiva, es tracta, tal com podem veure, d'un llibre on es presenten nous i vells temes de demografia

històrica, o en paraules del mateix Jaume Codina: “una petita mostra de la feina que cal fer en aquest camp”. I ho fa interrelacionant aspectes demogràfics amb la vida material i familiar, analitzant i aprofundint el pas de l'antic al nou règim demogràfic i, entre altres coses, reflexionant entorn de la causa de mort. Això no obstant, hauríem d'aprofitar aquestes línies per posar en dubte, d'una banda, la idea que Jaume Codina ens transmet en el tercer paràgraf de la introducció: els practicants d'aquesta disciplina no han avançat pas gaire en cinquanta anys;² i, d'altra banda, animar el pare de la demografia històrica baixllobregatina, i a tothom, a actualitzar-nos historiogràficament per tal que aquest treball de recerca en demografia històrica estigui més al dia atesa la dificultat que tots tenim a accedir a totes les publicacions.

NOTES:

¹ Qualsevol referència a aquests articles de Jaume Codina hom pot obviar aquí.

² Al respecte podríem consultar, entre altres, l'article de David S. Reher, “La investigación en demografía histórica: pasado, presente y futuro”, 2000, *Boletín de la Asociación de Demografía Histórica*, núm. XVIII-2, p. 18-78; el treball de José M. Pérez, “¿Es necesario privilegiar todavía la reconstrucción de familias en España? Una respuesta a David S. Reher”, 2000, *Boletín de la Asociación de Demografía Histórica*, núm. XVIII-2, p. 105-122; o la comunicació de Manuel Ardit, “Microanálisis demográfico en larga duración: el caso de España” dins *IV Congreso de la Asociación de Demografía Histórica. Bilbao, 20-22 de septiembre de 1995*. Bilbao: Euskal Heriko Unibertsitatea, 1999, vol. II, p. 253-308.